

„SZENT GELLÉRT KÖSZÖNTI SZENT ISTVÁNT”
(A Szent Jobb 1938-as szegedi útja)

Az 1938-as esztendő kiemelkedő éve volt a magyar katolicizmus XX. századi történetének. Államalapító királyunk halálának 900. évfordulója alkalmából Budapest adott otthont a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszusnak. Ezt a szinompás ünnepségsorozatot kifejezetten katolikus egyházi eseményként hirdették meg, ám politikai és közéleti vonatkozásai egyaránt jelentősek voltak. Az 1938. május 25–29. között a fővárosban zajló nemzetközi eucharisztikus kongresszus rendezvényei az egész katolikus világegyház figyelmét hazánkra fordították, s így külpolitikai téren szintén nagy várakozást fűztek hozzá az ország vezető körei. Az évforduló kapcsán az 1938-as évet állami és egyházi részről Szent István jubileumi évnek nyilvánították. A jubileumi év során az állami vezetés a katolikus egyházzal együtt igyekezett minél fényesebb külsőségek közepette megemlékezni első királyunkról. Ez magától értetődő, hiszen az ünnepségek kiváló lehetőséget nyújtottak arra, hogy a rendszer ideológiájának alappilléreit képező Szent István-i állameszmét, a szentkorona-tant és a hozzájuk kapcsolódó történelmi, közjogi és politikai nézeteket széles körben népszerűsítsék. Éppen ezért igyekeztek az állami hatóságok a Szent István jubileumi évnek minden eszközzel össznemzeti formát adni. Az össznemzeti jelleg megteremtésére irányuló állami erőfeszítések egyik legjelentősebb eleme az 1938. évi XXXIII. törvénycikk volt, mely 2. §-ában augusztus 20-át Szent István emlékezetére nemzeti ünnepé nyilvánította.¹ Így elhárult az akadály azelől, hogy a nem katolikus felekezetek hitelveik sérelme nélkül emlékezzenek meg államalapítónk ünnepéről.

Kühár Flóris, a jeles bencésrendi vallástörténész egyenesen így írt ennek kapcsán: „Az a benyomásunk, hogy a nemzet most osztatlanul rátalált az első Szent Királyra mint létproblémáink megoldójára. ... Az országgyűlés mindkét házának megnyilatkozásai is sikeresen hidalták át azt az ellentétet, mely a „szent” király tiszteletében a katolikusokat és protestánsokat eddig elválasztotta. A parlamenti pártok hódolata megkapó volt; mindegyik magáénak tekinti a szentistváni örökséget, mindegyik vállalja az országépítő király szellemének szolgálatát. Hisszük és tudjuk, hogy e sok

¹ Magyar Törvénytár. 1938. évi törvénycikkek. Jegyzetekkel ellátták: DR. DEGRÉ MIKLÓS és DR. VÁRADY-BRENNER LAJOS. Franklin Társulat, Bp. 1939. 527–528.

oldalról történő nyilatkozatok nem pusztán politikai fogások, hanem tényleg hivatás-szerű elkötelezések a magyar sorsnak Szent István szellemében való munkálására.”² A Szent István jubileumi év eseményeinek felületes vizsgálata alátámasztani látszik az idézett megállapítást, azonban ha mélyebbre ásunk a korszak társadalmi, politikai és egyházi életében, akkor a Kúhár által felrajzolt felekezeti és pártpolitikai egyetértés igencsak látszólagos és ideiglenes képződménynek bizonyul. Már a jubileumi év eseményeit alaposan megvizsgálva látható, hogy bármennyire igyekeztek azokba a protestánsokat bevonni az állami szervek, a rendezvények többnyire mégis erősen katolikus töltetűek maradtak. Természetes módon következett ez abból, hogy az ország lakosságának többsége (1930-ban 67 %-a) a katolikus egyház híve volt; valamint abból, hogy a magyar katolikus egyház évszázadok óta látványos külsőségekkel ápolta Szent István kultuszát.

A Szent István-jubileum előkészítése párhuzamosan, a legteljesebb együttműködéssel folyt katolikus egyházi és állami téren. A katolikus egyház összekapcsolva a budapesti eucharisztikus világkongresszusra és a Szent István jubileumi évre való felkészülést, 1937. május 23-án nyitotta meg az ennek keretében szolgáló „kettős szentévet”. A katolikus püspöki kar a rendezvények szervezésével egyházi részről az Actio Catholicát bízta meg.³ Ugyanakkor megalakult a Szent István Emlékév Országos Bizottsága, mely állami vonalon végezte a szervezés munkálatait.⁴ 1938. május 30-án, az eucharisztikus világkongresszus befejezését követő napon zajlott le Budapesten a Szent István jubileumi év ünnepélyes egyházi megnyitása. Az ezután következő hónapok Szent Istvánnal kapcsolatos rendezvényeinek sorából csupán a témánkhöz legszorosabban kapcsolódót emeljük ki: a Szent Jobb országjárását. A katolikus püspökök hoztak határozatot arról, hogy a jubileumi évben Szent István ereklyéjét ne csak a szokásos augusztus 20-i, budapesti Szent Jobb-körmeneten láthassák a hívők, hanem az járja be az egész országot. A Szent Jobbot szállító Aranyvonat 1938 május vége és július eleje között hét utat tett meg. Az ősze tervezett utak a Felvidék visszacsatolása körüli bonyodalmak miatt 1939 tavaszára tolódtak.⁵

² KÚHÁR FLÓRIS: Szent István éve. = Magyar Szemle, 1938./4. 300–301.

³ GERGELY JENŐ: Eucharisztikus világkongresszus Budapesten (1938) Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1988. 90–91.

⁴ A Szent István Emlékév. Összeállította: MORAVEK ENDRE. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. 1940. 4–5.

⁵ Uo. 191–192.

A Szent Jobb szegedi látogatásának előkészítése

Szegeden 1937. május 23-án dr. móri Glattfelder Gyula, a csanádi egyházmegye püspöke a Fogadalmi templomban ünnepélyes Veni Sanctével nyitotta meg a „kettős szentévet”.⁶ Az ezt követő hónapokban nagy aktivitással folyt a városban az eucharisztikus világkongresszus és a Szent István jubileumi év előkészítése. Szeged a két világháború közötti Magyarország egyik legjelentősebb katolikus centrumának számított. A város lakosságának abszolút többsége (1930-ban 88 %-a) a római katolikus egyházhoz tartozott. Így érthető, hogy az eucharisztikus missziók, triduumok, lelki gyakorlatok és az eucharisztikus gyűlés szép számú hívőt mozgattak meg a városban. Az 1937. szeptember 26-án Szegeden megrendezett csanádi egyházmegyei eucharisztikus napon mintegy 30 000 fő vett részt.⁷ Az egyházi és társadalmi rendezvényeken a közelgő évforduló kapcsán mind gyakrabban állt a szónoklatok középpontjában az államalapító. A Szent István-jubileum alkalmából 1938 folyamán Szegeden igen nagy számú és rendkívül sokszínű esemény történt. Ezek közül a legnagyobb szabású és legjelentősebb kétségtelenül a Szent Jobb szegedi látogatása volt.

1938 tavaszától a szegedi lakosok fokozódó érdeklődéssel figyelték a Szent Jobb Szegedre érkezésének előkészületeit. A helyi napilapok júniusban egyre terjedelmesebb cikkekben tájékoztatták olvasóikat a szervezési munkálatokról. A Szent Jobb szegedi tartózkodásának előkészítésére külön bizottság alakult, melyben a városi hatóságok, a vármegyei és az állami szervek képviselői, valamint egyházi személyek vettek részt. A bizottság jó előre megkapta az Actio Catholica Országos Elnökségének tájékoztatóját a Szent Jobbot szállító Aranyvonat negyedik útjáról. Eszerint a vonat június 26-án reggel 6 óra 33 perckor indul a budapesti Keleti-pályaudvarról, és Soroksár - Kiskunlacháza - Kunszentmiklós - Tass - Fülöpszállás - Kiskőrös - Kalocsa - Kiskőrös - Kiskunhalas - Kiskunfélegyháza érintése után fut be Szegedre 19 óra 10 perckor. Innen másnap délelőtt 10 órakor indul vissza a fővárosba, Hódmezővásárhely - Sentes - Csongrád - Gátér - Kiskunfélegyháza - Kecskemét - Nagykőrös - Cegléd útvonalon át.⁸

Az előkészítő bizottság június 7-én ült össze, hogy részletesen megvitassa a Szent Jobb Szegedre érkezésével kapcsolatos teendőket. Az ülésen az ünnepségek lebonyolítására kétféle terv merült fel. Az egyik szerint az Aranyvonat a villamos sinein bement volna a Széchenyi térre, hogy ott kezdődjön az ünnepély. A másik elgondolás hívei úgy tartották helyesebbnek, ha a Szent Jobbot a szegedi nagyállomáson fogadják, illetve a város vezetői eléje utazmának Kistelekeig. Megérkezése után a

⁶ Szegedi Új Nemzedék, 1937. május 25. 1.

⁷ Szegedi Új Nemzedék, 1937. szept. 28. 3.

⁸ Csongrád megyei Levéltár IV.B.1407.c. Szeged Város Polgármesteri Hivatalának iratai, közigazgatási iratok (továbbiakban: CsML. ... Sz.V.P.H. közig. ir.) 28 036/1938.

Fogadalmi templom elé kísérik, és itt kezdődne az ünnepség. Hosszas vita után úgy döntöttek, hogy az Aranyvonatot nem viszik be a Széchenyi térre, mert ennek technikai akadályai vannak. Ugyanakkor a városi vezetők sem utaznak a Szent Jobb elé, hanem a nagyállomáson fogadják az egyházi, katonai és más előkelőségekkel együtt. Onnan díszkísérettel viszik az ereklyét a dóm elé, mégpedig úgy, hogy a június 26-i Szent Szív-körmenet csatlakozik a Szent Jobbot kísérőkhöz. Megállapodtak a Fogadalmi templom előtt tartandó ünnepség fő részleteiben, és abban, hogy a Szent Jobbot éjszakára a Fogadalmi templomban helyezik el. Ott mindenki megtekintheti, s a dóm mindaddig nyitva marad, amíg a közönség elvonul az ereklye előtt. Másnap reggel a Fogadalmi templom előtti téren misét tartanak, amely után a Szent Jobbot az érkezéshez hasonló módon kísérik ki a nagyállomásra.⁹

Hamarosan elkészült a Szent Jobb szegedi tartózkodásának terveit percnyi pontossággal kivitelező forgatókönyv. Ebben az ereklye szállítási útvonalától az azt kísérő menetben résztvevők sorrendjén, valamint a szükséges rendészeti és egészségügyi intézkedéseken át a Szent Jobb kíséretének elszállásolásáig mindent pontosan megterveztek. A legapróbb részletekről sem feledkeztek meg. A szükséges díszítési munkálatok, a dóm előtti ünnepségek hangosítása, a reflektorok beszerzése és felszerelése éppúgy szerepelt a forgatókönyvben, mint az, hogy milyen időpontokban harangozzanak az egyes templomokban.¹⁰ Az előkészületekből Szeged szinte minden katolikus egyházi vagy világi szervezete, és majdnem valamennyi állami hatóság részt vállalt. Az ünnepségek zavartalan lebonyolításában azonban a rendőrségnek jutott a legnagyobb szerep. Dr. Buócz Béla városi rendőrfőkapitány-helyettes június 19-én adta ki utasításait a Szent Jobb-ünnepségek lebonyolítására. Az ünnepségek rendjét biztosító tisztviselők és őrszemélyzet feladatainak megjelölésén kívül térképen jelölte be a Szent Jobb dómba vitelének útvonalát. Ugyanakkor felbecsülte, mekkora tömeg megjelenésére kell számítani. A Szent Szív-körmeneten a tapasztalatok szerint 15–20 000 hívó szokott részt venni. A körmenethez csatlakozó vidéki küldöttségek és a külön várakozó egyesületek tagjainak számát 5 000 főre taksálta. Ezenkívül a Hivatásszervezet azt jelezte, hogy 10 000 személlyel kíván a menetbe bekapcsolódni. A mozgatandó tömeg tehát 32–35 000 főre volt tehető.¹¹

A Szent Jobb látogatását előkészítő bizottság június 15-én helyszíni szemlét tartott a Fogadalmi templom előtti téren és az ereklye bevonulásának útvonalán. Kijelölték a különböző csoportok, egyesületek, testületek, hatóságok, stb. helyét a téren és a Boldogasszony sugárúton.¹² A szegedi újságok június 18-án jelentették, hogy dr. Tóth Béla polgármester-helyettes kiküldte a Szent Jobb látogatásának ünnep-

⁹ CsmL. IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig. ir. 27 791./1938.

¹⁰ Uo.

¹¹ Szeged-Csanádi Egyházmegye Püspöki Levéltára (továbbiakban: SzCsEPL. 1700./1938.

¹² Szegedi Napló, 1938. jún. 15. 3.

ségeire szóló meghívókat a város közéleti vezetőinek és a különféle egyesületeknek. A címzettek felkérte, hogy amennyiben meg kívánnak jelenni a Szent Jobb fogadásán a nagyállomáson, illetve a dóm előtti ünnepélyen, azt június 20-ig jelezzék az ünnepségeket előkészítő bizottságnál. Ha ez megtörténik, akkor juttatják el hozzájuk a rendezvényeken való részvételt lehetővé tevő jegyeket.¹³ Június 21-én pontosították a Szent Jobb érkezésének idejét: Az ereklyét szállító Aranyvonat június 26-án nem 19 óra 10 perckor, hanem hét perccel később érkezik meg a nagyállomásra.¹⁴

A városban megjelenő napilapok többször közölték a Szent Jobb szegedi tartózkodásának eseménysorozatát. Szeged utcáin falragaszok jelentek meg, melyek felhívták a polgárok figyelmét a Szent Jobb szegedi útjának jelentőségére. Június 22-én dr.Tóth Béla polgármester-helyettes két hirdetőtényt bocsátott ki a város lakóihoz. Az egyikben a közelgő nagy esemény jelentőségét méltatta. Majd kifejtette, mennyire kívánatos, hogy ezekben a napokban a város külsőleg is ünnepi színt öltöjön. Ezért Szeged minden háztulajdonosát felszólította, hogy házaikat június 26-án és 27-én nemzetiszínű zászlókkal lobogózzák fel. A felvonulás útvonalán levő épületek lakóit arra kérte, hogy ablakaikat világtassák ki, és díszítsék fel szőnyegekkal, virágokkal esetleg girlandokkal. A díszítésre színes Szent István plakátokat lehetett igényelni a város népjóléti hivatalánál. A polgármester-helyettes felkérte Szeged összes munkaadóját, iparosát és kereskedőjét, hogy június 27-én – ami hétfői nap volt – 10 óráig szüneteltesék a munkát, illetőleg üzleteiket tartsák zárva. Ugyanis addig tartózkodik a Szent Jobb a városban. A másik hirdetőtényt azt adta tudtára a lakoságnak, hogy június 27-én Glattfelder Gyula megyéspüspök a Fogadalmi templomban ünnepélyes misét celebrál, melyre a polgármester-helyettes a „város hazafias közönségét” meghívja. Egyben kéri mindazokat, akik a Szent Jobb fogadásán és a körmeneten részt vesznek, hogy a hétfői misén és utána az ereklye nagyállomásra történő kikísérésén ugyancsak jelenjenek meg.¹⁵

Szeged ünnepi külsejének kialakításában természetesen igen jelentős szerep jutott a városi hatóságoknak. Az ezzel kapcsolatos munkákat a városi kertészet alkalmazottai végezték el.¹⁶ Gondoltak a Szeged környéki településeken élő lakosokra is, akik szerették volna látni a Szent Jobbot. Számukra különvonatokat és buszjáratokat indítottak. A vonatokon utazók félárú utazási kedvezményben részesültek úgy, hogy akik a Szent Jobb-ünnepségekre egy útra szóló jeggyel beutaztak Szegedre, azok ennek felmutatásával ingyen utazhattak vissza lakóhelyükre.¹⁷ A városban működő katolikus egyházi és világi egyesületek szintén teljes erővel készültek a Szent Jobb

¹³ Szegedi Napló, 1938. jún. 18. 3.

¹⁴ Délmagyarország, 1938. jún. 21. 2.

¹⁵ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 23. 3.

¹⁶ CsmL. IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig.ir. 27 791./1938.

¹⁷ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 24. 3.

látogatására. A Katolikus Agrárfjusági Legényegyletek és a Katolikus Dolgozó Leányok és Nők szegedi szervezetei a Szegedi Ipari Munkavállalók Hivatásszervezetével karöltve elhatározták, hogy a MÁV Fíúinternátus udvarán június 26-án délután Szent István-díszgyűlést tartanak. Az ezen megjelenők a díszgyűlés után testületileg vonulnak a Szent Jobb fogadására, majd a körmenetre. A díszgyűlést előkészítő Nagy Töhötöm jezsuita páter és dr. Radnai Mikés - akik egyben a szegedi Hivatásszervezet fő szervezői közé tartoztak - már hetekkel előbb végigjárták a város ipari vállalatainak vezetőit, s azok „készségesen ajánlották fel segítségüket a Szent István-ünnep fényének emelésére.”¹⁸ Más egyesületek, illetve intézmények szintén sorra értesítették tagjaikat, hogy június 26-án mikor és hol gyülekezzenek a Szent Jobb üdvözlésére. Legtöbbször a Szent Szív-körmenet kiindulási helyére, a Gyöngy utcába (ma Dáni János utca) hívta a tagságát. Azonban a szegedi gimnáziumok igazgatói például arra szólították fel tanulóikat, hogy saját iskoláikban gyülekezzenek, ahonnan tanáraik vezetésével vonulnak az ereklye elé.¹⁹ Mások a Boldogasszony sugárútba torkolló utcák sugárút felőli részén várakoztak a Szent Jobb-körmenetre.

A Szent Jobb szegedi látogatását előkészítő bizottság végül úgy döntött, hogy az érkező ereklye elé mégis utazzon Kistelekig egy fogadócsoport. Ebben dr. Imecs György a város főispánja, dr. Tóth Béla polgármester-helyettes; egyházi részről pedig Breisach Béla püspöki helynök, Raskó Sándor pápai prelátnak és Barmos György főesperes volt jelen.²⁰ A bizottság elfogadta azt a javaslatot, hogy Szeged határától, Pálmonostorától a vasúti sinek mentén kétoldalt iskolásgyerekek álljanak sorfalat az Aranyvonatnak. Így aztán amikor Pálmonostorára ért a Szent Jobbot szállító vonat, a gyerekek - mint „élő telefon” - egymásnak kiáltották végig, egészen a szegedi nagyállomásig: Jön István király! A hír 22 perc alatt jutott el Szegedre. A nagyállomástól a városházáig ugyanilyen módon továbbították a tanulók, hogy megérkezett a Szent Jobb.²¹ A városi rendőrfőkapitány helyettese utasítást adott ki, hogy az elemi és középiskolák többi tanulója a Boldogasszony sugárúton és a Gizella téren (ma Aradi vértanúk tere) az úttest két oldalán helyezkedjen el, a kötélkordon mögött a közönséggel.²² Az előrelátó szervezők még azt is meghatározták, hogy a Szent Jobbot kísérő tömeg hány főből álló sorokat alkotva kövesse az ereklyét. Mivel 32-35 000 főre számítottak, ezért úgy döntöttek, hogy a menet résztvevői nyolcas sorokba fejlődve vonuljanak. A Boldogasszony sugárút nagyállomás felőli végétől a Fogadalmi templomig ugyanis 1100 méter a távolság, s ilyen

¹⁸ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 23. 3.

¹⁹ Szegedi Napló, 1938. jún. 25. 4.

²⁰ Délmagyarország, 1938. jún. 28. 3.

²¹ A Szent István Emlékév, 239.

²² CsmL. IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig. ir. 27 791/1938.

nagyszámú embernek minimálisan nyolc fős sorokban kell haladnia, hogy a tervezett idő alatt végigérjenek a sugárúton.²³ Azokat a lakosokat, akik nem kívántak a Szent Szív-körmenetben felvonulni, felkérték, hogy június 26-án legkésőbb 18 óráig foglalják el a Boldogasszony sugárút közelében a számukra kijelölt helyeket. Onnan csatlakozhatnak majd a Szent Jobbot kísérő díszmenethez. A közönségnek az a része, amely csak nézőként volt jelen, nem tudott bejutni a Dóm térre. Ők a Gizella téren hangszórókon keresztül hallgathatták meg az ünnepséget. A város polgármesterei hivatala ugyanakkor megtiltotta, hogy június 26-án 19 és 21 óra között Szeged mulatóhelyein zene, ének és hangos mulatozás folyjon.²⁴

A Szent Jobb-ünnepségek Szegeden

Ilyen nagyarányú előkészítő munka után érkezett el 1938. június 26. Az ünnepségsorozat kiindulópontja a jezsuiták Gyöngy utcai Szent József temploma volt. Innen indult 17 órakor a Szent Szív-körmenet, melyen egyes becslések szerint 20–30 000, mások szerint 30–35 000 fő jelent meg. A körmeneten 70 csoport vett részt. A szegedi plébániák hívei, a katolikus szerzetesrendek és egyházi szervezetek tagjai, a városi és állami hivatalok képviselői, valamint a világi egyesületek tagsága együtt vonult a vidéki plébániákról (Apátfalva, Battonya, Deszk, Kiszombor, Lengyelkáporna, Magyarcsanak, Makó, Öttömös és Pusztamérges) érkezettekkel. A színes menet fényét emelte, hogy a szatymazi plébánia hívei búzából font hatalmas szívet vittek, míg a Jézus Szíve Szövetség virágokból kirakott Szent Szívvel és a Szent Korona, valamint a koronázási jelvények szintén virágokból elkészített másaival vonult fel. Az oltáriszentséget díszes tartójában baldachin alatt dr. Becker Vendel pápai kamarás vitte. A menet a Tisza Lajos kőrúton, majd a Szentháromság utcán haladt végig, és fél óra alatt ért el a Miaszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek alsóvárosi zárdájához. Itt a zárda iskoláinak növendékei fogadták sorfalat állva, kezükben virággal. A zárda kapujában pazarul feldíszített Jézus Szíve oltárt állítottak fel a körmenet alkalmából. Az oltárnál rövid litániát tartottak, utána pedig hálaadás következett a budapesti eucharisztikus világkongresszus sikeréért. Dr. Becker Vendel áldást osztott az oltáriszentséggel, melyet ezután a zárda kápolnájába vittek. Ugyanakkor onnét kihozták a Fogadalmi templomból előtte a zárdába átszállított Szent Gellért ereklyét. A körmenet ezzel folytatta útját a Boldogasszony sugárút felé, hogy itt megvárja a Szent Jobb érkezését, és csatlakozzon annak kísérőjéhez.²⁵

²³ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 25. 2.

²⁴ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 26. 3.

²⁵ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 3.

Ugyanabban az időpontban, amikor a Szent Szív-körmenet elindult, a MÁV Fiúinternátus udvarán megkezdődött a szegedi és szegedkörnyéki katolikus korporatív szervezkedések közös Szent István- díszgyűlése. A mintegy 8–10 000 résztvevő a Fogadalmi templom előtti téren gyülekezett, és onnan zárt sorokban, zeneszó mellett vonult az ünnepség színhelyére. „A Magyar Hiszekegy” elhangzása után Szabó István, a Szegedi Ipari Munkavállalók Hivatásszervezetének egyik tagja nyitotta meg a díszgyűlést. A gyűlés szónokait a szervezők nagy gondossággal választották ki, ügyelve arra, hogy a magyar társadalom szinte minden rétegét képviseljék. Horváth Géza asztalossegéd a munkásokhoz szólt. Szent Istvánt a magyarság első gazdájának és munkaadójának nevezte, aki évezredekre adott munkát és kenyeret a magyar népnek. Fodor Mihály forráskúti gazdalegény a testvéri együttérzés szükségességét hangoztatta. Nagy tetszéssel fogadta az ünneplő közönség Szőnyi István egyetemi hallgatót, aki bejelentette, hogy a katolikus egyetemisták is be akarnak kapcsolódni a keresztény szellemű korporációs szervezkedésbe. Honkó Ilona a Katolikus Dolgozó Leányok Rókusai Csoportját képviselve a magyar anyák és a magyar családok védelmének fontosságát hangsúlyozta. Élénk érdeklődés fogadta a budapesti katolikus gyárimunkás-mozgalom, az Egyházközségi Munkásszakosztály küldöttét, Varga Sándort. Ő felszólalásában az EMSZO támogatásáról biztosította a Hivatásszervezetet. Utána Olejnyik József mondott beszédet. Olejnyik városszerte ismert régi szociáldemokrata vezető volt, 1938-ban azonban kivált a szociáldemokrata pártból és csatlakozott a Hivatásszervezethez. Most azt hangsúlyozta, hogy „lélek és hit nélkül nincs haladás”. A díszgyűlés utolsó szónoka a Hivatásszervezet megalapítója és egyik fő szervezője, a jezsuita P. Kerkai Jenő volt. „Fenséges dolog, hogy Szent István király eljön közénk.” - mondta. „Hatvan falu képviselői és Szeged munkásságának ezrei megilletődött lélekkel várják Őt. Nem pusztaságba, de termékeny talajra érkezik. Vallomást teszünk előtte, hogy mi szívünk gyökeréig, a lelkünk legmélyéig magyarok és keresztények vagyunk. A szocializmus a bolsevizmus végnapjait éli, az anarchia pedig már meghalt, mielőtt megszületett volna. Igen, mert Isten nélkül akartak boldogulni. Egyedül a mi útunk a helyes út és bátran állhatunk a Szent Jobb elé, mert megtettük és megtesszük a jövőben is kötelességünket.” - hangzottak P. Kerkai nagy magabiztosságról tanúskodó szavai.²⁶ A díszgyűlés befejezése után az egybegyűltek a Boldogasszony sugárúton csatlakoztak a Szent Jobb-körmenethez.

A szegedi nagyállomáson 18 óra után kezdett gyülekezni a Szent Jobb fogadására meghívottak csoportja. Az állomás épületét örökzöldből font girlandok, a magyar és a pápai zászló, egy Szent Istvánt ábrázoló zászló, Szeged város színei és címerek díszítették. A peron oszlopai mellett pálmákat helyeztek el. A sínig, amelyre az Aranyvonat befutott, piros szőnyeget terítettek. A szőnyeg peron felőli végénél álló

²⁶ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 4.

emelvényen helyezték el Szent Gellért ereklyéjét, hogy „900 év után itt történjen meg Szent István és Szent Gellért vértanú püspök találkozása.”²⁷ 19 órára megérkezett a város és a vármegye minden prominens személyisége: Dr. Shvoy Kálmán nyugalmazott altábornagy, országgyűlési képviselő tábornoki egyenruhában, más magas rangú tisztek kíséretével. Dr. Gelei József rektor vezetésével a M.Kir.Ferenc József Tudományegyetem egyetemi tanácsa a hivatali méltóságukat jelző talárban és jelvényekkel. A város törvényhatóságának tagjai és a Csanád megyei főszolgabírák díszmagyarban. A Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége magyarruhás hölgyei és a vitézek formaruhás csoportja. Az egyházmegyei papság vezetői dalmatikában, és még számos előkelőség. A terveknek megfelelően pontosan 19 óra 17 perckor gördült be az Aranyvonat ünnepélyes lassúsággal a nagyállomásra, miközben a katonazenekar a Himnuszt játszotta. A vonat bizánci stílusban kialakított díszkocsijának belsejét piros bársonnyal borították. Középen bíbor drapériával takart emelvényen állt a Szent Jobb neogótikus stílusú ereklyetartója. A díszkocsiból elsőnek dr. Imecs György, Szeged főispánja szállt ki. Utána dr. Tóth Béla polgármester-helyettes, és a megyéspüspököt képviselő három főpap: Breisach Béla, Barmos György és Raskó Sándor következett. A Szent Jobb alabárdos testőrei leemelték az ereklyét a vonatról, melyet négy irgalmasrendi szerzetes vett át tőlük. Ekkor szálltak le a Szent Jobbot Budapestről Szegedre kísérő előkelőségek: Mészáros János általános érseki helynök, a Szent Jobb őre; Czapik Gyula kanonok, pápai prelátus; Bangha Béla, a neves jezsuita egyházi újságíró és író; Huszár Károly volt miniszterelnök, aki Banghával együtt az Actio Catholica országos alelnökei közé tartozott; és mások. A nagyállomáson lezajlott ünnepélyes fogadás után a szegedi papság emelte vállára a két szent ereklyéjét és megindultak velük az Indóház térre. Ott a kísérők menetbe fejlődtek fel, és kikanyarodtak a Boldogasszony sugárútra.²⁸

Ekkor már a város katolikus templomainak minden harangja zúgott, kivéve a Fogadalmi templom tornyában lévő Hősök harangját. A menetet egy szakasz lovasrendőr nyitotta meg. Utánuk fehérruhás lányok lépdeltek virágszirmokat szórva az útra. Mögöttük a szegedi női szerzetesrendek tagjai vonultak. Kis távolságra tőlük a honvédszenekar következett a „Hol vagy István király” kezdetű egyházi éneket intonálva. Ezután a katonai díszszázad és a tisztikar lépései csattantak a kövezeten. A fehér karinges kispapok és áldozópapok csoportja égő gyertyákkal vette körül a Szent Gellért ereklyét, amely után az alabárdos, pirosbélésű és fehérgalléros köpenyt viselő testőrök, valamint a rohamsisakos, szuronyos-puskás honvédek díszkíséretében haladt a Szent Jobb. Mögötte Mészáros János érseki helynök lépkedett. Őt követték a Szent Jobb budapesti kísérői és a nagyállomáson az ereklye fogadására megjelentek. A Boldogasszony sugárút végén csatlakoztak a menethez a Szent Szív-körmenet-

²⁷ A Szent István Emléktév, 239.

²⁸ Délmagyarország, 1938. jún. 28. 3.

ben résztvevők és a Hivatásszervezet díszgyűlésének közönsége. A feldíszített sugárút két odalán az iskolágyerekek sorfala mögött igen nagy számú érdeklődő figyelte a felvonulást. Méltóságteljes lassúsággal ért el a menet a Hősök kapujához, s a kivilágított boltív alatt a Szent Jobb egy percre megállt. Abban a pillanatban elhallgattak az addig zúgó harangok, a Fogadalmi templom tornyában azonban megkondult a Hősök harangja. A következő állomás a Gizella tér volt, melyen rengeteg ember várakozott. A Gizella térről a Szent Gellért-kapun át ért be a díszmenet a Dóm térre, ahol a Fogadalmi templom homlokzata a teret körülvevő épületekkel együtt pazar kivilágításban ragyogott. Mintegy 45 000 fős tömeg fogadta a téren a Szent Jobbot egyházi, nemzeti és városi zászlók sokasága alatt. A Fogadalmi templom főbejárata előtt két emelvényt állítottak fel az ereklyék számára, és rejtett alsó világítással szerelték fel őket. Méginkább hatásossá tette a látványt, hogy a templom főkapuját kitérték. Így „a Fogadalmi templom kivilágított belsejének mély perspektívájában szinte elveszett a tekintet.”²⁹ Az emelvényektől jobbra teljes egyházi ornátusban foglalt helyet Glattfelder Gyula megyéspüspök az egyházmegye papságával. Balra a Szent Jobb kísérői és a világi méltóságok ültek.

Amint mindenki elhelyezkedett, rövid egyházi szertartás kedődött. Utána Szeged város hatósága és lakói nevében Tóth Béla polgármester-helyettes tartott ünnepi beszédet. „Ez előtt a szent ereklye előtt – Isten csodálatos akaratából 900 éven át is épen maradt jobbkéz előtt – , amely erősen szorította Nagymagyarország királyi pálcáját, amely külső és belső ellenség ellen karddal védte a hazát, amely védte a szeretet, az isteni áldozat magasztos jelét: a keresztet, – fohászjunk!” – szólította fel a jelenlévőket. Szent Istvánban és életművében olyan biztatást látott Tóth Béla, amely a trianoni béke által szétszabdalt ország számára azt ígéri, hogy „a halál után jön a feltámadás”. Beszéde végén Szegedet és környékének lakosságát Szent István oltalmába ajánlotta: „Bizalommal emeljük szívünket Hozzád, Te jószágos Szent, aki egy évezreddel ezelőtt erőt adtál nekünk, hogy ezt az általad vezérelt és kereszténnyé avatott országot szerethessük! Légy velünk, légy oltalmazónk!”³⁰ A polgármester-helyettest követően Glattfelder Gyula megyéspüspök emelkedett szólásra. Először annak a jelentőségét méltatta, hogy az Alföld szívében összetalálkozott a két nagy magyar szent ereklyéje: „Itt az ország délvidékén ... a királyi szent ereklye találkozik egy másik hős szent ereklyéjével. Szent Gellért köszönti Szent Istvánt s kettőjük ereklyetartója egymás mellett emlékezetbe idézi, hogy e két nagy

²⁹ A Szent István Emlékév, 240–241.

³⁰ Délmagyarország, 1938. jún. 28. 3. – Szembetűnő, hogy a Szent Jobb szegedi látogatása alkalmából rendezett ünnepségeken megjelent előkelőségek között nem szerepel a város polgármesterének, dr. Pálffy Józsefnek neve. Ennek magyarázata az, hogy a polgármester június 7-én hathetes szabadságra utazott. (Délmagyarország, 1938. jún. 8. 6.) A szegedi újságok június 11-én közölték először, hogy a szabadságon lévő Pálffy polgármester helyettese, dr. Tóth Béla fog a dóm előtti ünnepségen a város hatósága nevében beszédet mondani. (Szeged Új Nemzedék, 1938. jún. 11. 2.)

lélek egy gondolatért fáradt és áldozott s ha a magyarság nagyságát áhítjuk, ma is csak Szent István és Szent Gellért, a haza és Egyház, a polgári és vallási rend egységében találjuk meg annak biztosítékát.”³¹ Glattfelder István király és fia, Imre herceg példáján keresztül figyelmeztette a XX. század magyarjait, hogy az ifjúságot „a krisztusi kegyelemre és jellemre kell elvezetni, s akkor nyugodtan bocsátható útjára...” Kárhóztatta a nyers ösztönösséget, mely a családokat szétzilálja, ugyanakkor útmutatást is adott: „...csak a tiszta családi élet, mely az anyaszentegyház elvein és szabályain épül fel, varázsolja vissza közénk a szentistváni dicsőséget s a társadalmi békét.” Majd kifejtette: tévedés azt hinni, hogy akár fegyveres erő, akár a törvénykezés vagy az oktatás elegendő egy ország nagyságának biztosítására. Egyedül a keresztény tanok által irányított társadalom képes az ország talpraállítására: „...nemzeti siker, szebb magyar jövő csak a Krisztust követő, fegyelmet tartó és kegyelmi életet élő néplélekből fog kinőni.” Ezért a püspök fohászában azt kérte, hogy a magyar állam – felismerve a katolikus hit fontosságát – mindig a katolikus egyház által kijelölt erkölcsi úton haladjon.³² Programadó szónoklata végén Glattfelder letérdelve rövid imát mondott a Szent Jobb előtt.

Ezután a megjelent közönség hódolatra járult a Szent Jobb elé. Éjjel 11 óra után eleredt az eső, ezért a két ereklyét bevitték a fényesen kivilágított Fogadalmi templomba. A hívők vonulása a Szent Jobbhoz egész éjszaka tartott. Közben a dómban folyamatosan liturgikus események zajlottak. Éjfélkor Kiss István tanítóképző intézeti igazgatóhelyettes beszélt Szent István királyról. Utána a jezsuita P. Alaker György mutatott be misét. Éjjel 2 órakor P. Oslay Oswald – volt ferencendi tartományfőnök – Szűz Máriáról mondott beszédet, és misét celebrált. Egy óra múlva rózsafüzér-ájtatosság és litánia következett. Hajnal 4 órakor dr. Kerkay József piarista tanár beszédét hallgathatták meg a jelenlevők a nemzeti optimizmusról. Ezután hálaadó misét tartottak a magyar nemzet ezeréves múltjáért. 5 órakor ismét rózsafüzér-ájtatosság és litánia volt. A Szegedi Új Nemzedék tudósítója szerint: „A szegedi hívek buzgóságára jellemző, hogy a templomban egész éjjel igen nagy számban vettek részt az istentiszteleteken és mélységes áhítattal figyelték a szentbeszédeket.”³³

Június 27-én reggel 6 órakor a katonazenekar zenés ébresztővel járta be a várost. 7 órakor megszólaltak a harangok és a katolikus templomokban összegyűlt hívők ezrei elindultak a Fogadalmi templom felé, amely zsúfolásig megtelt. Sokezres tömeg állt az előtte levő téren is. A templomban 8 órakor kezdődött meg az ünnepi mise, amelyet Glattfelder Gyula megyéspüspök pontifikált, fényes papi asszisztenciával. A szertartáson Király Péter „Fogadalmi miséjét” adták elő. A mise

³¹ A Szent István Emlékév, 241..

³² Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 2.

³³ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 3.

után a Szent Jobbot a dóm előtt várakozó nyitott gépkocsin helyezték el. Ebben az autóban foglalt helyet Mészáros János, a Szent Jobb őre. Az utána következő gépkocsikban a Csanád egyházmegyei főpapság, a város főispánja és polgármester-helyettese, a tisztikar vezetői és más, fontos pozíciót betöltő személyiségek ültek. A kocsisor lassan gördült végig azon az útvonalon, melyen előző nap Szent István ereklyéjét a Fogadalmi templomba hozták. A nagyállomás feljárójánál a Szent Jobbot leemelték az autóról és elhelyezték az Aranyvonat dízkocsijában. A vonat a Himnusz hangjai mellett 10 órakor indult el Hódmezővásárhely felé. A királyi ereklyét a vonaton a rókusi állomásig kísérték azok, akik június 26-án Kistelekig elébe utaztak.³⁴ Ezzel végetért a Szent István jubileumi év szegedi eseménysorozatának legkiemelkedőbb rendezvénye.

Az ünnepségek visszhangja és értékelése

A Szent Jobb Szegeden való tartózkodása idején lebonyolított ünnepségek megszervezéséről már június 26-án este megszületett az első értékelés. Ugyanis a Tiszaszállóban a Szent Jobbot kísérő budapesti notabilitások részére vacsorát adtak. Ezen megjelent Huszár Károly, volt miniszterelnök, aki a következőket mondta: „Felfokozott igényekkel jöttünk Szegedre, de amit itten láttunk, az legvérmesebb reményeinket is felülmúlta. Úgy a külső rendezés, mint a bensőséges áhitat, amelynek szemtanúi voltunk, mindig feledhetetlen marad. A Dóm-téri ünnepség egyenesen lenyűgöző volt a maga páratlan szépségeivel. Úgy látszik a jó Isten szereti Szegedet, mert a városnak ehhez a nagy ünnepéhez nagyon jó időt adott. Minden elismerést megérdemel az az együttműködés, amellyel a polgári társadalom, a katonaság és rendőrség együtt dolgoztak a siker teljessé tételén.”³⁵ Az országos sajtó ugyancsak elismerő hangon adott hírt a Szent Jobb szegedi látogatásáról. A Pesti Napló beszámolójában például százezerre becsülte az ereklye előtt Szegeden megjelent hívek számát.³⁶ A Nemzeti Újság majdnem egy egész oldalt betöltő cikkében csak a Szent Jobb elutazásakor megjelentekről közölt számadatot, „10 000 főnyi menetről” írva. Ebben a tudósításban részletek szerepeltek Glattfelder püspök június 26-án este elmondott beszédéből.³⁷ A Szent István Emlékév Országos Bizottsága által 1940-ben kiadott „A Szent István Emlékév” című könyv szintén dicsérettel szolt a szegedi Szent Jobb-ünnepségekről.³⁸

³⁴ Délmagyarország, 1938. jún. 28. 4.

³⁵ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 4.

³⁶ Pesti Napló, 1938. június 28. 22.

³⁷ Nemzeti Újság, 1938. június 28. 11.

³⁸ A Szent István Emlékév, 238–244.

A helyi egyházi és világi vezetők is teljesen elégedettek voltak az ünnepi eseményekkel. Ennek kifejezésére Glattfelder püspök július 5-én levelet intézett dr. Tóth Béla polgármester-helyetteshez. A megyéspüspök levelében egyebek között ez állt: „A Szent Jobb országos körútján kiemelkedő ünnepi esemény volt annak szegedi ünnepe, mely mindnyájunkat vallásos és hazafias büszkeséggel tölthetett el és Szeged városának és katolikus közönségének hagyományos hűségét az ország szeme előtt tiszteletreméltó módon mutatta be. Az ünnepség előkészítése körül a város hatósága Nagysággal [ti. Tóth Bélával – G.Zs.] az élén oly lelkes buzgalmat tanúsított, hogy kötelességemnek érzem ezért főpásztori köszönetet mondani, különösen kiemelni Nagyságod ünnepi szövegét, mely a helyhez annyira méltó volt és amelyért különös elismeréssel adózom.”³⁹ Tóth Béla válaszában kiemelte, hogy Glattfelder püspök a városi hatóságok minden kérését támogatta az ünnepséggel kapcsolatban.⁴⁰ A polgármester-helyettes a megyéspüspökön kívül eljuttatta az ünnepségek lebonyolításában való részvételéért köszönetét vitéz nagyselmeci Mérey László altábornagynak, a szegedi vegyesdandár parancsnokának; dr. Halász Pál móravárosi plébánosnak; dr. Gelei Józsefnek, a Ferenc József Tudományegyetem rektorának; Kiss Károly tanfelügyelőnek; Gulácsy Béla városi főkertésznek; Kovács Buna János testnevelő tanárnak; a Frontharcosok Országos Szövetsége szegedi csoportja elnökségének, és a szegedi V. cserkészkerület vezetőségének is.⁴¹ Szeged törvényhatósági bizottságának július 1-én tartott rendes közgyűlésén dr. Imécs György főispán beszédében a Szent Jobb szegedi útjáról szólva ezt mondta: „A szegedi lélek gyönyörűen nyilatkozott meg a Szent Jobb fogadásában. Aratás idején, izzó hőségben sok tízezer ember rőtta le hódolatát az ereklye előtt, órák hosszat türelemmel várták áhítatba merülve és egész éjjel zarándokoltak hozzá.”⁴²

Arról, hogy a Szent Jobb látogatásának ünnepségei mennyibe kerültek a városnak, a polgármesteri hivatal iratanyaga ad tájékoztatást. A díszítőanyagok 4012 pengő árán kívül a szükséges munkabérekre, szerelési anyagokra, stb. még 1500 pengőt vettek tervbe.⁴³ A díszítőanyagokra fordított összeg végülis 4019 pengő 60 fillért tett ki.⁴⁴ Az egyéb kiadások szintén meghaladták a tervezett mértéket, így júliusban a törvényhatósági bizottság 7000 pengő póthitelt szavazott meg az ünnepségek költségeinek fedezésére. Ebből szeptember végéig 5000 pengőt használtak fel, s a

³⁹ Szegedi Új Nemzedék, 1938. július 8. 6.

⁴⁰ SzCsEPL. 1700./1938.

⁴¹ CsmL.IV.B. 1407.c. Sz.V.P.H. közig.ir. 26 978./1938.

⁴² Szegedi Napló, 1938. júl. 2. 3.

⁴³ CsmL.IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig.ir. 881./1938.

⁴⁴ CsmL. IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig. ir. 27 791./1938.

kiadásoknál ezt véglegesítették.⁴⁵ Tehát az összes kifizetés 10 519 pengő 60 fillért tett ki.

Ami az ünnepi eseményeken megjelentek számát illeti, a Szegedi Napló 50-60 000-re becsülte a résztvevő tömeget.⁴⁶ Azonban a Szent Jobb fogadásakor a díszmenetben felvonulók és a dóm előtt várakozók számát összesítve ennél nagyobb adatot kapunk. Legalább 70-80 000 személyt mozgatót meg az ereklye látogatása.⁴⁷

A Szent Jobb szegedi útja mind az egyházi, mind a világi hatóságok szempontjából sikeresen zárult. A méreteiben és külsőségeiben egyaránt impozáns rendezvénysorozat kiváló alkalmat adott arra, hogy a helyi lakosságnak látványosan demonstrálják az állam és a katolikus egyház közötti jó viszonyt és teljes körű együttműködést. Az ünnepségekbe aktívan bekapcsolódó nagyszámú hívő jól illusztrálta a katolikus egyház befolyását a városban és környékén. Persze feltételezhető, hogy a megjelentek egy része csupán a tradíciókban gyökerező látványosságként szemlélte az eseményeket. Ám bizonyos, hogy sokan voltak azok is, akikben mély vallási élményként maradt meg az ünnepi alkalom. Emellett nem elhanyagolható tény, hogy a város – amely egyházjogilag alig hét éve vált püspöki székhellyé – az ünnepségek sikeres megrendezésével újra bebizonyította a magyar katolikus egyháznak alkalmasságát e fontos szerepkör betöltésére. Mindezek alapján kétségtelen, hogy az 1938-as szegedi Szent Jobb-ünnepségeket a város egyháztörténete egyik igen jelentős eseményként kell számon tartania az utókornak.

⁴⁵ CsmL. IV.B. 1407. c. Sz.V.P.H. közig.ir. 49 395./1938.

⁴⁶ Szegedi Napló, 1938. jún. 28. 2.

⁴⁷ Szegedi Új Nemzedék, 1938. jún. 28. 3. és Délmagyarország, 1938. jún. 28. 3.

„Saint Gerald greets Saint Stephan” The Saint Right in Szeged in 1938

The 1938th was an outstanding year in the history of Hungarian Catholicism in the XXth century. The XXXIVth Eucharistic Worldcongress was organised on the 900th anniversary of the death of our state founder king. At the same time there were Saint Stephan jubilee programmes throughout the country. One of the most outstanding elements of these programmes was the Saint Right's complete tour of Hungary. During this tour our first king's relic was in Szeged on 26th and 27th June 1938. On the great occasion the leadership of Csanád diocese organised a large-scale series of celebrations cooperating with the local government. The Saint Right was carried in parade to the Votive Church where Julius Glattfelder of Mór, the bishop of diocese and Béla Tóth the vice mayor delivered a festal address. Then began the segence of rituals lasting until the Saint Right was out of town.

The celebrations moving 70–80 000 people gave a opportunity to demonstrate the good relation between the government and the Catholic Church and all round cooperation for the local residents. The great number of worshippers illustrated the influence of Catholic Church in Szeged and in the vicinity of the town. The local corporative organisations – led by Jesuits – built the visitation of the Saint Right deftly in their programmes. It is, of course, presumable that many participants regarded the events as spectacles deeply rooted in traditions. It is certain, however that the series of celebrations caused deep religions experience in many people. Besides it is not neglectable that the hardly 7 years old episcopal seat demonstrated the fitness of Hungarian Catholic Church for its role.

That's why it is unquestionable that the Saint Right festivals must be looked at by the posterity as one of the most outstanding events in the history of local church.